

Kimbrerne.

Romerne foretog Søtog paa Vesterhavet til og med Aar 5 e. Kr., med tilhørende geografiske Forskninger. De standsede med Nederlaget i Teutoburgskoven Aar 9. Handelsforbindelsen med den preussiske Ravkyst siden Kejser Neros Tid bragte en Erstatning paa en anden Kant, dog kun midlertidig, og ikke mere med førstehaands geografiske Forskninger i Nordlandene.

Følgen af disse Forhold er, at der aldrig dannede sig noget fast udbygget Nordlandsbillede i den klassiske Geografi. Hvad vi har faaet overleveret, er usammenarbejdede Brudstykker. De vigtigste findes hos: Augustus, »Monumentum Ancyranum»; Vellejus, »Historia Romana»; Strabon, »Geografi»; Mela, »Chorografi»; Plinius, »Naturhistorie»; Ptolemaios, »Geografi».

Danskeren Claus Clausen Svart i 15. Aarhundrede var vel den første, der søgte at indarbejde det klassiske Nordlandsbillede i Nutidens Viden. Omkring Aar 1600 opstillede Danskeren Lyschander Ligningen Kimbrer = Himmerboer, og fra dette Udgangspunkt byggedes der videre af andre Forskere i Danmarks Oldhistorie og Oldgeografi: Pontanus, Pontoppidan, Schøning, Bredsdorff, Werlauff, Steenstrup.

Imidlertid var Werlauffs »Bidrag till Ravhandelens Historie», 1836, det sidste indgaaende danske Bidrag til Udforskningen af vor Oldtidsgeografi, naar bortsees fra min Bog »Ptolemy's Maps of Northern Europe», 1917, der synes at være gaaet sporeløst hen over Forskernes Hoveder.

Udenfor Danmark er der i de sidste Aartier skrevet adskilligt om Kimbrernes Hjemstavn. Saaledes: Feist: »Das Volkstum der Kimbern und Teutonen» (»Zeitschr. f. Schweizerische Geschichte» 1929, S. 129); Lauritz Weibull, »Upptäckten av den skandinaviska Norden» (»Scandia» 1934, 87 ff.); Otto Scheel, »Geschichte Schleswig-Holsteins», III, 67 ff. (1937), jfr. »Volk und Reich» 1938, S. 440, og »Die Heimat der Angeln» (»Schr. d. Wiss. Ak. Kiel», 1939, Fodnote S. 19).

Alle disse tre Undersøgelser maa jeg tage Afstend fra.

Feist, der svækker sin Argumentation ved at løgnsigte de vigtigste klassiske Hjemmelmænd (Augustus, Vellejus, Plinius),

har jeg imødegaaet i Artiklen »The Origin of the Cimbrians» (»Acta Philologica Scandinavica», 1930, 21 ff.); Scheel har jeg imødegaaet i Artiklerne »Die Sitze der Kimbern» (»Zeitschr. d. Gesellsch. für Schleswig-Holsteinische Geschichte», 1939 S. 379 ff.), »Kimbreners Hjemsted» (»Fra Himmerland og Kjær Herred», 1939, S. 161 ff.) og »Acta Phil. Scand.» 1940, 21 ff.

Weibulls Fremstilling har jeg indtil nu overseet. Den er et Led i en meget fortjenstfuld Fremstilling af Nordens Opdagelses-historie. Men Afsnittet om Kimbrerne kan jeg ikke billige. Det rammes hovedsagelig af de Indvendinger, jeg allerede har fremført mod Scheel, men jeg skal dog her citere det i Sammenhæng og derefter imødegaa enkelte af de udtalte Sætninger.

»Nådde den augusteiske flottan verkligen in i de nordiska farvattnen?» spørger Weibull S. 87. Svaret bliver et Nej.

»Monumentum Ancyranums text ger klart utgångspunkten för Augusti flottexpedition: Rhenmynningen. Slutpunkten står lika klar: österut, längst borta, där flottan kom, bodde kimbrerna, i samma trakt charyder och semnoner. Var bodde alltså dessa folk enligt Monumentum Ancyranum självt?

Man har utan vidare, då man tolkat den föreliggande texten som man gjort, närmast utgått från det ena av dessa folk, kimbrerna: detta har innehaft den kimbriska halvön, och denna halvö har man ansett vara Jylland. Utgångspunkten låter sig stödjas av källuppgifter, men dessa uppgifter, som är nära ett och ett halvt århundrade yngre, är sjelvfallet betydelselösa för interpretationen. Enligt Monumentum Ancyranum bad kimbrerna och de andra folken om Roms vänskap. De hör alltså enligt texten till de folk, som Augustus pacificerade. Men dessa pacificerade folk bodde enligt texten själv utmed Oceanen endast fram till Elbes mynning. Det är härav tydligt, att enligt Augusti egen uppfattning kimbrerna, charyderna och semnonerna nordligast bott vid Elbe, och att flottexpeditionens slutpunkt måste ha legat där.

Detta är den tolkning, som framgår ur en kritisk interpretation av Monumentum Ancyranum självt. Men Monumentum Ancyranum är inte den enda källan om, hur långt romarna nådde norrut i Augusti tid. Två andra källor föreligger. De är båda samtida. Vilken är framställningen i dessa?

Samtidigt med flottexpeditionen företog romerna under Cæsar Tiberius ett krigståg till lands i Germanien. Vellejus Paternulus, den romerske historieskrivaren, deltog. Han skildrar i sin Historia Romana både landtåget och flottexpeditionen. Den romerska hären, säger han, tågade — vad man tidigare inte haft förhoppning om att göra, än mindre satt i verket — 400 milliaria från Rhen ända fram till floden Elbe; denna flod flyter förbi semnonernas områden. Om

flottan säger han, att den på den ort, dit hären nådde, förenade sig med arméen. Flottan hade då seglat runt Oceanens bukter; den hade då från ett hav, om vilket man förut ingenting hört och ingenting visste, gjort färden uppför floden Elbe. Enligt Vellejus Paternulus bodde sålunda semnonerna i samma trakt som enligt Monumentum Ancyranum. Flottexpeditionens slutpunkt är densamma.

Den andra samtida källan vid sidan om Monumentum Ancyranum är den grekiske geografen Strabos verk, Geographiká. Verket fullbordades under Tiberii tidigare regeringsår. Strabo skriver:

»Kända blev de germanska folken genom kriget med romarna; först underkastade de sig, därefter avföll de på nytt eller lemnade sina boplatser. Flera skulle blivit kända, om Augustus låtit sina fält-herrar sätta över Elbe och förfölja dem som tagit sin tillflykt dit. Men han hade uppfattningen, att han lättare skulle kunna få slut på det krig, som han förde, om han lemnade folken på andra sidan Elbe i fred.»

Strabo fortsätter:

»Av germanerna bor de nordliga vid Oceanen. Kända är de från Rhenmynningarna fram till Elbe; av dessa är de mest bekanta sugambrerna och kimbrerna. Områdena på andra sidan Elbe mot Oceanen är oss fullkomligt obekanta. Jag känner ingen, som i äldre tid seglat utmed kusten till dessa östliga områden, (der rækker til det kaspiske Havs Munding, og) romarna kom aldrig på andra sidan Elbe. Ingen har heller gjort resan till lands.»

Om kimbrerna tillägger Strabo annorstädes, att de ännu bebodde den halvö, där de alltid bott, om det mäktiga sveviska folket semnonerna, att de bodde mellan Rhen och Elbe.

De tre samtida källorna från början av vår tideräkning stämmer. En bindande slutsats är efter detta möjlig. Den gamla tolkningen av Monumentum Ancyranum, vunen genom långt senare uppgifter om kimbrernas boplatser, håller inte. Den romerska flottan lika litet som någon romersk här nådde i Augusti tid den jydiska halvön, än mindre in i Östersjön. Den nådde Elbe och folken där, bland vilka var kimbrer och semnoner. Allt land norr om Elbe var ännu fullkomligt obekant.

Saavidt Weibull. Jeg maa stemple hans Fremstilling som fuldkommen misvisende.

Han afviser energisk den gängse Kimbrerstedfæstelse som uhjemlet, fordi den bygger paa Kilder fra en langt senere Tid end det romerske Felttog Aar 5 e. Kr.; dermed menes særlig det ptolemæiske Kort, som tydelig sætter Kimbrerne i Himmerland. Saadanne Kilder er »selvfallet betydelseløse for interpretationen». Dette turde være lovlig rask sluttet. Et Kort som det ptolemæiske Danmarkskort røber yderst nøjagtigt Stedkendskab;

det er hverken mere eller mindre end en Stordaad i Jordkortlægnings Historie. Til at udføre et saadant Kort var der i Virkeligheden kun en eneste Lejlighed, nemlig det af Augustus, Vellejus og Plinius omtalte Flaadetogt Aar 5 e. Kr. Jfr. herom mine mod Scheel rettede Udtalelser i »Zeitschrift» s. 384 og »Fra Himmerland og Kjær Herred» 1939, S. 170. Jeg mener paa de citerede Steder tilstrækkelig at have stemplet den uhjemlede Undervurdering af det ptolemæiske Kort.

Løvrigt siger Weibull om Augustus, Vellejus og Strabon: De tre samtida källorna stämmer.

Nej, det er det, de netop *ikke* gør, — hvad forresten selv Scheel har indrømmet. Strabon paastaar udtrykkelig, at Kimbrerne boer mellem Rhinen og Elben, altsaa indenfor det af Romerne pacificerede Land. Øjenvidnet Vellejus, der fulgte Hæren lige til Nedreelben, kender her kun Semnoner, *ikke* Kimbrer og Charyder, — hvad Scheel kalder en »smertelig» Lakune. Augustus derimod kender baade Semnoner, Kimbrer og Charyder, og da de bad om Kejserens Venskab, slutter Weibull, at de hørte til det Omraade, som Romerne pacificerede. Men heri tager han fejl. Der staar i Texten, at de nævnte Folk »ved Sendemænd» bad om Kejserens og Romerfolkets Venskab. Og dermed er udelukket, at de hørte til det pacificerede Land, thi »pacificerede» Stammer var ikke i den Stilling, at de kunde forhandle med Kejseren quasi paa lige Fod, gennem Sendemænd. Ved at sende saadanne tilkendegav de sig tydelig som staaende udenfor Riget; de kunde regnes til Roms Interessessfære, men ikke til dets umiddelbare Magtomraade.

Augustus' Meddelelse staar i et officielt Dokument; den er selvfølgelig rigtig. Altsaa er Strabons dermed uforligelige Paa-stand urigtig. Med Urette har han fremstillet Kimbrer og Semnoner som boende syd eller vest for Elben, indenfor Romerriget.

Herved føres vi til at se Strabons Meddelelser nærmere efter i Sømmene. Han, Stuegeografen, der aldrig havde været ved Vesterhavet, var opfyldt af et rasende Had mod sin Forgænger, Marseillaneren Pytheas, der paastod at have udført en stor Opdagelsesrejse op mod Midnatssolens Land. Alt, hvad Pytheas sagde, skulde derfor gøres til Løgn; Strabon forfølger ham ustandselig. Hertil hører ogsaa den Sætning, som Weibull anfører, men ikke citerer fuldstændig: »Jag känner ingen, som i äldre tid seglat utmed kusten till dessa östliga områden, (der rækker til det kaspiske Havs Munding)». Den ufuldstændige Citering røber, at Weibull ikke har forstaaet, hvad det her drejer sig om: de udeladte Ord, som jeg har tilføjet i Parentes, er et vrængende Pytheascitat, og det hele er et Exempel paa denne

tendensiøse Pytheas-Klapjagt, der er en ren Monomani hos Strabon. Den volder, at vi overhovedet ikke kan bruge ham som uheldet Vidne i nærværende Spørgsmaal.

Een Ting har han imidlertid Ret i: det er den Omstændighed, at Kimbrerne boer paa en Halvø. Weibull nævner den ogsaa, men han løber rask hen over den, tillægger den aabenbart ingen videre Vægt. Ogsaa denne Negligering er en væsentlig Fejl. Thi Strabons Meddelelse stadfæstes af Plinius, der II, 167 og IV, 96, taler om Kimbrernes »promunturium», og Ptolemaios, der paa sit Kort afbilder Halvøen — Jylland — og i Atlashaandskrifterne med store Kapitalbogstaver giver den Navnet »Chersonesos Kimbrike». Dermed stemmer yderligere Mela, der III, 32, sætter Kimbrerne midt i Oceanet, altsaa paa en Ø eller Halvø. — Dette er den eneste Halvø, der i klassisk Geografi nævnes ved Germaniens Kyst. At tro, at man af en Fejltagelse skulde have sat den istedenfor et eller andet ligegyldigt Smaanæs i Hannover eller Holsten, vilde være fuldkommen urimeligt. Her menes Jylland og intet andet.

En anden Meddelelse, som Weibull løber altfor let henover, er den, at Romerflaaden »hade från ett hav, om vilket man förut ingenting hört och ingenting visste, gjort färden uppför floden Elbe».

Ogsaa denne Meddelelse stadfæstes ved flerfoldig Overleveling.

Augustus: »Cla(ssis) ... ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad ... navigavit, quo neque terra neque mari quisquam Romanus ante id tempus adit». Derpaa følger Ordene om Kimbrer, Charyder og Semnoner, der søgte Kejserens Venskab.

Vellejus: »Et eodem (til Elbmundingen) mira felicitate et cura ducis, temporum quoque observantia classis, quae Oceani circumnavigaverat sinus, ab inaudito atque incognito ante mari flumine Albi subvecta, plurimarum gentium victoria parta cum abundantissima rerum omnium copia exercitui Cæsarique se iunxit».

Plinius: »Septentrionalis vero Oceanus maiore ex parte navigatus est auspiciis divi Augusti Germaniam classe circumvecta ad Cimbrorum promunturium et inde, immenso mari prospecto aut fama cognito, Scythicam ad plagam et umore nimio rigentia».

Hvis denne højttone Lovprisning af den enestaaende dristige Opdagerfærd kun skulde sigte til en Sejlads fra Rhinen til Elben, vilde den jo være latterligt Pral. Thi Vesterhavet kendte den romerske Flaade allerede siden 12 før Kristus, da Drusus leverede Bruchtrerne et regulært Søslag ved Emsflodens Munding. Nu antager Feist ganske vist, som jeg forud har nævnt,

at Admiralens Rapport er en saadan opdigtet Sejersbulletin. Men jeg seer ikke allerringeste Grund til at raabe Løgn efter en Rapport, der godtages af tre saadanne Hjemmelmænd som Augustus, Vellejus og Plinius. Yderligere stadfæstes Rapporten af det vidunderlig rigtige Danmarkskort hos Ptolemaios, der kun kan have været udført ved denne ene Lejlighed.

Naar der tales om et umaadeligt Hav, som man ved Kimbrernes Odde kommer ind i, er det ved første Øjekast klart, at denne Skildring kun kan passe paa Kattegat og Skagens Gren.

Iøvrigt lader det sig paavise, at det ptolemæiske Kortbillede af de videre følgende Havomraader har været kendt i det mindste allerede af Plinius. Ptolemaios lægger jo østenfor den kimbriske Halvø en Række »skandiske Øer«, der tydelig svarer til de danske Øer og Skaane. Og Plinius, IV, 104, har nøje tilsvarende en Række Øer, Scandiae, som han omtaler sammen med Øerne nord for Skotland. Det vil sige: det Kort, han her har fulgt, har endnu ikke kendt noget til det af Plinius omtalte, mægtige Omraade Scadinauja (Skandinavien). Kortet har, nøjagtig ligesom det ptolemæiske, aftegnet de skandiske Øer som liggende ud mod et aabent, tomt Verdenshav. Altsaa, det er simpelthen Archetypus til det ptolemæiske Kort, som Plinius har haft for Øje.

Endnu er der at omtale nogle Argumenter, som Weibull intet Hensyn tager til, skønt jeg har fremført dem i min Bog »Our Forefathers, the Gothonic Nations«, II, S. 300 (1933). Her skal jeg kun ganske flygtig gøre Rede derfor, da jeg har fremsat de samme Ting saa mange Gange tidligere, at det vilde være trivielt at træde dem yderligere brede.

Det ene og vigtigste Punkt er, at Navnet Kimbrer kun finder et eneste nærliggende Gensvar, nemlig Nutidens Himmerboer i Himber Syssel, nøjagtig paa det Sted, hvor Ptolemaios sætter sine Kimbrer. Kimbrernes Sidemænd hos Augustus, Charyderne, genfindes tilsvarende i Nutidens Hardboer eller Hardsysselboer i Harthe Syssel.

Den forskellige Stavemaade, *k* i Kimbrer og *ch* i Charyder, forklares paa helt naturlig Maade. Kimbrerne var de allerførste Nordlændinge, som Romerne traf, og derfor optoges Navnet i unøjagtig Form, med *k* istedenfor det uvante nordlandske *ch*; senere kunde Retskrivningen saa ikke mere ændres, da Folket med det samme vandt Verdensry. Charyderne derimod blev først kendte paa en Tid, da romersk Retskrivning allerede havde vænnet sig til at gengive den nordlandske Lyd paa den rigtigere Maade.

Det andet Punkt er en religionshistorisk-folkloristisk Iagttagelse. Kimbrerne er det eneste nordlandske Folk, hos hvilket vi i klassisk Tid finder omtalt Tyredyrkelse; Himmerboerne er det eneste nuværende Egnsfolk, paa hvis Grund der er fundet en til Tyredyrkelsen hørende Sakralgenstand, nemlig den navnkundige Gundestrukpedel. Overfor den Indvending af Scheel, at denne Kedel er en Importgenstand, kan svares, at i det nærliggende Omraade Vendsyssel er der nylig fundet et sakralt Tyrebillede, og at Himmerland den Dag idag kender et mytisk Væsen ved Navn »Himmerlands Tyr«.

Hermed troer jeg at have gendrevet Weibulls Argumenter. Iøvrigt vil en afgørende Dom vel først være mulig, naar det ptolemæiske Danmarkskort er blevet underkastet en nøjagtig Undersøgelse i Enkeltheder, men det faar vente til en anden Gang.

Gudmund Schütte.